

Висновки та перспективи подальших досліджень

Під час формування та впровадження логістичної концепції інноваційного розвитку підприємства істотне значення відіграють стосунки із поставачальниками та споживачами, внаслідок чого може відбуватися постійний обмін інформацією та створення партнерських відносин. Підприємство також може тісно співпрацювати із зовнішніми дослідницькими центрами. Свої ідеї підприємство може генерувати самостійно, підтримуючи із зовнішніми суб'єктами періодичні контакти.

На нашу думку, для українських підприємств найоптимальнішою буде модифікаційна концепція впровадження інновацій, оскільки вона зорієнтована на істотні перетворення системи розробки та впровадження логістичних рішень інноваційного характеру. Застосування цієї концепції допоможе підприємству розвивати свій інноваційний потенціал за рахунок прийняття ефективних рішень логістичного характеру.

Викладені вище засади ми плануємо використовувати в подальшій науковій роботі, яка частково зорієнтована на вивчення інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств.

Література

1. **Бажал Ю.М.** Економічна теорія технологічних змін: Навч. посіб. – К.: Заповіт, 1996. – 238 с.
2. **Гончарова Н.П., Перерва П.Г. и др.** Маркетинг инновационного процесса: Учебн. пособ. – К.: Либідь, 1998. – 267 с.
3. **Ілляшенко С.М.** Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: Навч. посіб. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2003. – 278 с.
4. **Фатхудинов Р.А.** Инновационный менеджмент: Учебн. для вузов. – М.: ЗАО "Бизнес-школа "Интел-Синтез", 1998. – 600 с.
5. **Черваньов Д.М., Рейкова Л.І.** Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. – К.: Т-во "Знання", КОО, 1999. – 514 с.
6. **Чухрай Н.І., Патора Р.** Інновації та логістика товарів: Монографія. – Львів: Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2001. – 264 с.
7. **Новікова І.В., Тільний Є.О.** Проблеми розвитку інноваційної діяльності в Україні// Стратегія економічного розвитку України: Наук. зб. – К.: КНЕУ. – 2000, вип. 2-3. – С. 159-173.
8. **Новиков Д.Т., Голосков В.Н.** Логистика и маркетинг в экономике России переходного периода// Маркетинг в России и за рубежом. – 1998, № 2 (5). – С. 15-24.
9. **Алексеев І.В.** Моделювання інноваційного розвитку підприємства на стадії науково-технічної підготовки виробництва: Інновації: проблеми науки і практики: Монографія. – Х. ВД "ІНЖЕК", 2006 р. – 336 с.
10. **Чухрай Н.І.** Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове та логістичне забезпечення: Монографія. – Львів: Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2002. – 316 с.

УДК 336.73 + 332.122

*Доц. О.П. Павлишин, канд. екон. наук –
Львівський інститут банківської справи
Університету банківської справи НБУ*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ТА ФУНКЦІЇ КРЕДИТУ У ГОСПОДАРСЬКІЙ СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНЯ

Проаналізовано кредит як соціально-економічну категорію, що виконує в суспільстві широке коло економічних та соціальних функцій. Звернуто увагу на управ-

лінській функції кредиту, що забезпечує йому важливе місце в системі господарського управління на всіх його рівнях, зокрема і на регіональному.

Ключові слова: кредит, кредитна система, управління, фінансові ресурси.

Assoc. prof. O.P. Pavlyshyn – L'viv bank institute of NBU

Social-economy essence and functions of credit in economy system of region level

Credit is analysed as social-economy category that execute in society great range of social and economic functions. The attention accented to management credit function, that provide it important meaning in management economic system of all levels, particularly in region level.

Keywords: credit, credit system, management, financial resources.

Постановка проблеми. Вирішення проблем фінансового забезпечення стабільного та поступового розвитку економіки України та її регіонів належить до пріоритетних завдань економічної політики держави. В умовах світової економічної кризи та нестабільності економічної ситуації всередині країни, що у багатьох випадках супроводжується недостатнім та не завжди ефективним використанням бюджетних ресурсів на місцях, актуалізуються питання диверсифікації механізмів фінансування розвитку регіонів. З цих позицій, доцільним є дослідження кредитного механізму як додаткового до бюджетного інструменту реалізації державної регіональної політики та відповідно соціально-економічних функцій кредиту у господарській системі регіонального рівня.

Аналіз останніх досліджень. Необхідність і сутність кредиту неодноразово ставали предметом вивчення багатьох учених. Однак системні дослідження кредитного механізму, його ролі в економічному житті суспільства започатковано у XVIII ст. у працях А. Сміта, Д. Рікардо, А. Тюрго, Дж. Мілля. Надалі їх розвивали К. Маркс, Й. Шумпетер, А. Маршалл, А. Пігу, І. Фішер та інші. Значний доробок у теорію грошово-кредитного регулювання належить М.І. Туган-Барановському, Дж. М. Кейнсу, М. Фрідману та іншим. Серед вітчизняних учених, які на сучасному етапі займаються економічними дослідженнями впливу кредиту та кредитних відносин на розвиток економіки, особливої уваги заслуговують праці О.Д. Василика, А.С. Гальчинського, А.М. Герасимовича, І.С. Гуцала, О.В. Дзюблюка, Б.С. Івасіва, О.Т. Євтуха, Л.Л. Кот, В.Д. Лагутіна, І.М. Лазепка, В.І. Міщенко, А.М. Мороза, Ю.А. Потійка, М.Ф. Пуховкіної, М.І. Савлука, В.Т. Сусіденка та інших.

Проте на сучасному етапі немає робіт комплексного дослідження соціально-економічних функцій кредиту у господарській системі регіонального рівня та механізмів впливу кредиту на розвиток економічних процесів у регіонах.

Мета. Дослідження соціально-економічних функцій кредиту в забезпеченні ефективного розвитку національної економіки та її окремих регіонів.

Виклад основного матеріалу. Кредит – одна з найскладніших економічних категорій, а тому в економічній теорії ще й досі тривають дискусії вчених-економістів навколо питань, пов'язаних з сутністю та функціями кредиту в економіці. "Функції кредиту викликають стільки нерозумінь і таку плутанину понять, як жодне з інших понять політичної економії" [1, с. 261]. Підтвердженням цієї тези слугує аналіз вітчизняної економічної літератури з

вказаної проблематики, що засвідчує неоднозначне висвітлення суті та функцій кредиту в економіці та суспільстві в цілому.

Так, зокрема, неоднозначне трактування спричиняє саме походження терміна "кредит". Одні вчені вважають, що термін "кредит" походить від латинського слова "creditum", що означає позичка, борг, інші – від латинського слова "credere" – довіряти. Прихильники першого трактування ототожнюють кредит з позичкою та рухом позичкового капіталу. На їхній погляд, "кредит слід трактувати як форму руху позичкового капіталу, що носить історичний характер і обумовлений певними потребами суспільствами" [2, с. 7]. Прихильники другого підходу під поняттям кредит розуміють "довіру, якою користується особа, що взяла на себе зобов'язання майбутнього платежу, зі сторони особи, що має право на цей платіж, – тобто довіра, яку позичальник надає боржнику" [3, с. 5]. Серед українських вчених на важливості чинника довіри у кредитних відносинах наголошують А. Гальчинський, М. Савлук та інші. Так, зокрема, А. Гальчинський зазначає, що "кредит має розглядатися як побудований на довірі специфічний тип економічних відносин" [4, с. 184]. На думку М. Савлука, чинник довіри є одним із визначальних чинників функціонування кредитних відносин та розвитку національної економіки. У цьому зв'язку вчений зазначає, що "банківська система будується на двох стовпах – це надійна економіка й абсолютна довіра населення до банків...виграш від довіри мають не тільки банки і навіть не стільки банки, скільки економіка в цілому і передусім її реальний сектор" [5, с. 6].

Таким чином, М. Савлук підкреслює не лише важливість чинника довіри у кредитних відносинах, а передусім важливе народногосподарське значення кредиту. З цією думкою погоджуються практично усі сучасні економісти, відзначаючи продуктивну роль кредиту в економіці. "Суспільство зацікавлене, – пишуть М.М. Александрова та С.О. Маслова, – по-перше, в тому, щоб уникнути марного нагромадження грошей в скарбах; по-друге, в тому, щоб економіка розвивалась безперервно в розширених масштабах" [7, с. 200].

Водночас, у сучасній економічній літературі з'являються публікації, у яких вітчизняні вчені виділяють не лише економічну, але й соціальну природу кредитних відносин. Так, зокрема, О. Євтух зазначає, що кредит "як економічне і загальнонаукове поняття є обмеженою корисністю (вартістю), яка надається тим, хто її потребує на зворотно-зростаючих умовах" [6, с. 45]. Поряд з тим, основний принцип кредитування, яким, на думку вченого, є принцип "довіра–відповідальність" соціальний за своєю природою і залежить від природних факторів (вроджені якості людини, природні умови її проживання, наявність природних благ у країні тощо), духовного і громадянського виховання. При цьому, зазначає вчений, "категорії духовності, моральності є основою для формування довірчо-відповідальних відносин не лише в сім'ї, а й в усьому суспільстві, в науці, політиці, економіці" [6, с. 46]. Відтак О. Євтух дійшов висновку, що кредит є загальнолюдською і міжнауковою категорією, що потребує застосування міждисциплінарного підходу до його дослідження.

Складність і багатогранність соціально-економічної природи кредиту найповніше проявляється у його функціях. Причому, питання функцій кредиту викликає не менше дискусій, аніж визначення суті кредиту.

Аналіз економічної літератури зі вказаної проблематики свідчить, що найменше розходжень думок вчених спостерігається щодо виконання кредитом перерозподільчої функції. Ця функція кредиту полягає в тому, що матеріальні та грошові ресурси, які були вже розподілені і передані у власність економічним суб'єктам завдяки кредиту перерозподіляються і спрямовуються у тимчасове користування іншим суб'єктам. Такий перерозподіл за допомогою кредиту має продуктивний характер, оскільки "перерозподілена вартість включається в господарський обіг позичальника. Ця особливість зумовлена такою рисою кредиту як поворотність. Для того, щоб мати змогу повернути позичені ресурси своєчасно і з оплатою позичкового відсотка, позичальник має використати отримані кошти ефективно, вкласти їх у відтворювальний процес зростання вартості" [8, с. 108]. Тобто, розвиток перерозподільчої функції має ключове значення для підвищення ролі кредиту в забезпеченні розширеного відтворення та забезпечення економічного зростання в Україні.

Ще однією широко визнаною функцією кредиту є заміщення готівкових грошей кредитними. Розглядаючи цю функцію кредиту Г.І. Кравцова відзначає, що розміщуючи гроші в банку, клієнт тим самим вступає з ним у кредитні відносини та створює умови для заміни готівкових грошей в обороті кредитними операціями у вигляді записів за банківськими рахунками. Звідси стає можливим надання позики у безготівковій формі і розвитку безготівкових розрахунків, котрі по своїй суті є кредитними операціями, оскільки терміни відвантаження продукції і її оплати, як правило, не збігаються [8, с. 111]. У цьому зв'язку М.І. Савлук відзначає, що функція кредиту, що реалізується у грошовій сфері, полягає в тому, що кредит забезпечує найкращі передумови для ефективного регулювання обороту грошей в інтересах повного задоволення потреб економіки в платіжних засобах і підтримання достатньої для економічного розвитку стабільності грошей [9, с. 400].

Крім вказаних вище функцій, А. Гальчинський виділяє ще такі функції кредиту:

- функція капіталізації вільних грошових доходів, що полягає в нагромадженні позичкового капіталу за рахунок реальних збережень фізичних і юридичних осіб та вилученні цих реальних грошових ресурсів зі стану тимчасової бездіяльності;
- функція грошового обслуговування обігу капіталу в процесі його відтворення передбачає, що завдяки кредитному механізму здійснюється нагромадження тимчасово незадіяних капіталів та переінвестування їх у структури, що відчувають нестачу капіталу;
- функція пришвидшення концентрації та централізації капіталу через використання акцій та облігацій корпоративної форми власності, якій нині належать провідні позиції в економічній системі суспільства;
- функція кредиту як інструменту макроекономічного регулювання господарських процесів, що відображає антициклічне регулювання ринкової економіки, її структурну корекцію, дефляційну політику, кредитування зовнішньої торгівлі та відповідне регулювання платіжного балансу [4, с. 191].

Виділені вище функції кредиту усі по своїй суті є його економічними функціями. Однак, кредит як соціально-економічна категорія виконує на сучасному етапі і соціальні функції. У цьому зв'язку О. Євтух виділяє інтегра-

ційно-формівну функцію кредиту, вказуючи, що "чим розвиненіше фінансове кредитування, тим розгалуженіші взаємозв'язки між членами суспільства, тим більшою мірою воно є єдиним і монолітним" [6, с. 48].

Серед соціальних функцій кредиту О. Євтух виділяє функцію взаємодопомоги. Її природа ґрунтується на принципі використання вартості, суть якого полягає в бажанні і прагненні людини надавати блага іншим. Учений зауважує, що це надання має здійснюватись на ринкових умовах з урахуванням дії закону еквівалентності грошей, що і забезпечує зростання багатства усіх учасників кредитного процесу [6, с. 48].

Насамкінець О. Євтух виділяє духовну функцію кредиту. У цьому зв'язку вчений зазначає, що формування норм довірчо-відповідальних відносин у суспільствах із перехідною економікою – надзвичайно актуальна і життєво важлива для них справа. Нею мають займатися не лише політики й економісти, а й педагоги, просвітителі і, звичайно, вчені [6, с. 48].

Виконаний аналіз функцій кредиту засвідчив, що фактично в широкому розумінні усі економічні функції кредиту зводяться до ефективного та результативного використання фінансових ресурсів, а соціальні функції – до досягнення єдності в суспільстві, взаємодопомоги, тобто певних організаційних цілей. Якщо уважно придивитись до цих функцій, то можна помітити, що вони є дуже близькими до функцій управління (менеджменту). Адже, як зазначають автори "Основ менеджменту", "менеджмент – це сукупність функцій, спрямованих на ефективне та результативне використання ресурсів для досягнення певних організаційних цілей" [10, с. 4]. Звідси можемо стверджувати про виконання кредитом ще однієї, управлінської функції, що стимулює ефективне та раціональне використання ресурсів на основі організованих довірчо-відповідальних відносин. Це забезпечує економічне зростання та соціальну стабільність у суспільстві.

Виконання кредитом управлінської функції забезпечує йому важливе місце в системі господарського управління на всіх його рівнях, зокрема і на регіональному рівні. За таких обставин відомі принципи кредитування (поверненість, терміновість, платність, цільове використання) стають уже не лише кредитними, але й господарськими принципами. А, отже, формується кредитне господарство, що створює могутні стимули підвищення економічної активності господарюючих суб'єктів, стимулює раціональне господарювання, ефективне використання позичкового та усього суспільного капіталу.

Висновки. Таким чином, кредит є дієвим інструментом забезпечення ефективного, регульованого та узгодженого розвитку економіки на глобальному, національному та регіональному рівнях. Це важливо розуміти на сучасному етапі розвитку економіки України, коли ринкова економічна система, що активно формується, потребує важелів стимулювання, ефективного функціонування та спроможності конкурувати не тільки всередині країни, а й глобально. Це важливо розуміти і з позиції сучасної державної регіональної політики в Україні, що передбачає використання ефективних стимулів соціально-економічного розвитку регіонів та забезпечення фінансово-економічної самостійності територіальних громад.

Література

1. Милль Дж. Ст. Основы политической экономии: Пер. с англ./ Общ. ред. А.Г. Милейковского. – М.: Прогресс, 1980. (Т. 1. – 495 с.; Т. 2. – 480 с.; Т. 3. – 447 с.).
2. Сусіденко В.Т. Управління кредитною діяльністю комерційних банків: Автореф. дис. ... д-ра екон. наук. – К., 1998. – 34 с.
3. Лексис В. Кредит, банки. – М.: Перспектива, 1994. – 120 с.
4. Гальчинський А.С. Теорія грошей: Навч.-метод. посіб. – К.: Основи, 1998. – 415 с.
5. Фінанси і банківська діяльність: сучасний стан та перспективи розвитку (парламентські слухання)// Вісник НБУ. – 2003, № 5. – С. 2-8.
6. Євтух О. Кредит як соціально-економічне явище// Вісник НБУ. – 2006, № 4. – С. 44-49.
7. Александрова М.М., Маслова С.О. Гроші. Фінанси. Кредит: Навч.-метод. посіб. – 2-е видання, перероблене і доповнене. – К.: ЦУЛ, 2002. – 336 с.
8. Деньги, кредит, банки: Справ. пособие/ Г.И. Кравцова, Б.С. Войтешенко, Е.И. Кравцов и др./ Под общ. ред. Г.И. Кравцовой. – Мн.: Изд-во "Меркаванне". – 270 с.
9. Гроші та кредит: Підручник/ М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін./ За заг. ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2001. – 602 с.
10. Гріфін Р., Яцура В. Основы менеджменту: Підручник/ Наук. ред. В. Яцура, Д. Олесевич. – Львів: БаК, 2001. – 624 с.

УДК 628. 012 *Доц. Л.Г. Квасній, канд. екон. наук – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто і проаналізовано теоретичні аспекти стратегічного управління підприємствами в умовах ринкової економіки. Наведено методологію стратегічного планування, яка базується на комплексному використанні низки показників і модифікованих методик побудови стратегічного плану, а також елементи тактичного планування, що дають змогу усунути ці недоліки. Акцентовано увагу на доцільність врахування впливу чинника нестабільності. Запропоновано найбільш поширену методику сценарного підходу, яка може бути використана для вітчизняних підприємств в умовах зростаючої конкуренції.

*Assoc. prof. L.G. Kvasniy – Drohobickiy state pedagogical university
named after Ivan Franco*

Theoretical aspects of strategic management enterprises are in the conditions of market economy

The theoretical aspects of strategic management enterprises are considered and analysed in the conditions of market economy. Methodology of the strategic planning, which is based on the complex use of row of indexes and modified methods of construction of strategic plan, and also elements of the tactical planning, which enable to remove these failings, is resulted. Attention is accented on expedience of account of influence of factor of instability. The most widespread method of scenario approach, which can be utilized for domestic enterprises in the conditions of growing competition, is offered. Постановка проблеми.

Аналізуючи фінансові показники підприємства, неможливо орієнтуватись тільки на фінансовий бік його діяльності. Тому вважаємо доцільним спочатку розглянути зміст стратегічного і тактичного планування, визначення цілей відповідно до поточного стану підприємства.